

Wat heeft de Zoete Lieve Vrouw van Den Bosch te maken met Maria de moeder van Jezus? (1989)

Sieth Delhaas

Broederschap O.L. Vrouw van Den Bosch, 18 november 1989

Inleiding

De bijeenkomst vandaag van de Broederschap staat in het teken van bezinning. In het boekje 'Wees gegroet', dat uw Broederschap in 1980 heeft uitgegeven, lees ik: 'In kritische bezinning komen zij geregeld bijeen, de leden van de Broederschap, als vertegenwoordigers van de samenleving, mannen, en sinds kort ook vrouwen, om te denken hóe tegemoet te komen aan de vele stille pelgrims, aan ons allen die houden van de Zoete Lieve Vrouw.'

De verering voor deze Zoete Lieve Vrouw ruimte en ook inhoud te geven, ziet u als uw opgave.

Bij de voorbereiding van deze dag kreeg ik een aantal vragen voorgelegd. Eén daarvan was:

-Hoe kan Maria mensen, dus ook ons, inspireren tot een meer evangelische houding?

De gedachte kwam toen bij me op: heeft Maria de mensen tot nu toe dan niet geïnspireerd tot een evangelische houding?

Of niet voldoende?

En: wat is een evangelische houding?

Voordat we gaan zoeken naar antwoorden op deze vragen, wil ik met u drie sporen natrekken:

- Het bijbelse en theologische spoor
- Het spoor van de restanten van of bloeiende godinnenverering in het verre en nabije verleden
- Het spoor van Onze Lieve Vrouw in Den Bosch.

De moeder van Jezus

Maria is de vrouw die aan het begin van het Nieuwe Testament de moeder wordt van Jezus. Deze Jezus wordt in dat Testament weergegeven als de Zoon van God. De God die wij in het Oude Testament hebben leren kennen als de g/God, die mensen wil verlossen, die opkomt voor onderdrukten en slaven, die het volk Israël gesteld heeft tot een voorbeeld voor alle andere volken.

Het is een God, die van mensen mede-scheppenden en bondgenoten wil maken in zijn plannen met mensen en zijn hele schepping.

Van die God is Jezus de Zoon. Jezus moet dat werk van God zelf aan mensen vertellen, uitleggen, voorleven en na-leven.

Van die Jezus, die ware mens, de mens die waarlijk geleefd heeft zoals God mensen heeft bedoeld, van die Jezus is Maria de moeder geworden.

Over wie Maria is geweest, weten wij maar heel weinig. Het beeld dat Lucas van haar geeft rondom het geboorteverhaal is dat van een joodse vrouw. Een joodse vrouw. Misschien is dat weleens een feit, dat wij, dat de Kerk – te vaak – heeft vergeten.

Zo hebben wij haar als christenen ons toegeëigend.

Wij zien Maria meestal vanuit de verering zoals wij die kennen. Maar als we vanuit het O.T. kijken, zien we een andere vrouw.

In het geboorteverhaal van Jezus zitten veel verwijzingen naar O.T.-verhalen.

Het bezoek van de engel aan Maria verwijst naar Hagar, de slavin en dienstmaagd van Abraham en Sara, die de woestijn in vlucht voor haar meesteres.

Daar noemt Hagar God, die haar een zoon belooft: Hij heeft mij zien staan.

Maria zegt in haar lofzang, in Lucas 1:

‘De Heer heeft omgezien naar zijn dienstmaagd.

Andere verwijzingen: de moeder van Samson, andere belangrijke man: Samuel.

Waar een belangrijke man wordt geboren en leider, wordt aangegeven met behulp van het verhaal over een wonderlijke geboorte.

Vrouwentheologie

Vadergodsdienst tegenover godinnencultuur. Daar godinnen baren. Hier wordt God de baas over de baarmoeder.

in verhaal over de strijd tussen Lea en Rachel, vrouwen van Jacob. God opent de baarmoeder van... en zij baarde.

Verzet tegen godinnen religies.

Elisabeth: gezegende onder de vrouwen. Strijdbare kreet.

Deborah en Judith.

Daarna gaat Maria een lofzang zingen.

Herinnert aan liederen die Deborah en Judith zingen, maar ook aan Mirjam, naamgenote van Maria, het is de Griekse vorm van de Hebreeuwse naam Mirjam.

In naam is Maria een verwijzing naar Mirjam, zingt een danklied aan God.

Hannah, moeder van Samuel, zingt de vreugde over de geboorte van haar zoon

‘Machtigen heeft hij van de troon gestoten en vernederden verhoogd.’

Daar wordt vooral de hoogmoed van mannen aan de kaak gesteld.

Maria: ‘de vernederden zullen verhoogd worden.’

Maria behoort tot de vernederden, tot hen die onderaan de maatschappelijke ladder staan en die uitgebuit worden door de machtigen.

Die verhoudingen zullen worden omgekeerd door de geboorte van Maria's zoon.
Heel revolutionair lied.

~~~~~

Komt overeen met schepping van de wereld. Jeremia klaagt: en in tijden van dreigend gevaar bakten vrouwen van Jeruzalem koeken voor de koningin des hemels. Symbool: ster aan de hemel.

Godinnenverering: leeft ook voort in Jeruzalem, bruid van God. Ook relaties tussen God en Israël, in termen van huwelijk.

Profeten gebruiken beeldspraak huwelijk in negatieve zin: echtgenote die ontrouw is. Vooral Hosea.

Niet alles over gezegd, Wijsheid in Spreuken is ook een vrouwenfactor.

Nieuwe Testament; Paulus in Galaten: God doet zijn zoon geboren worden uit een vrouw. Paulus: uitgewerkte symboliek terug als kerk een vrouwelijk wezen. Maar gebruikt nooit Maria als symbool van de kerk. Bij Paulus is Maria nog niet verbonden met de theologie van de kerk. Verduidelijking: brieven van Paulus eerder ontstaan dan de evangeliën. Dus brieven oudste berichten over Jezus.

Boek Openbaringen: vrouw, gekroond met sterren, die in barensweeën is van de Messias. Dit brengt men in verband met Maria, maar daar is geen bewijs voor.

Eerder tijd van Johannes, rond eind 2^e eeuw. Kerk die zwanger is en in barensood van Messias die zal terugkomen.

Verhalen over Maria als moeder

Evangelisten

Mattheus

Maria nergens een actieve persoon. Jozef wil weggaan, engel verschijnt aan Jozef. Jozef speelt de hoofdrol en krijgt opdrachten van de engel en handelt.

Lucas

Maria centrale figuur. De engel bezoekt haar, niet Jozef. Ze wordt vooraf geraadpleegd en geeft haar instemming, neemt actief deel aan Gods menswording.

Ze bezoekt haar nicht Elisabeth, Nergens vraagt ze haar echtgenoot om toestemming, Ook: Maria overdenkt de betekenis van Jezus geboorte.

De voorspelling van Simeon in tempel gericht tot Maria. Tempel verhaal: Maria die vermaant.

Lucas maakt een begin met traditie die Maria omvormt van een historische moeder tot een onafhankelijke figuur, die samen met God het behoud van de mensheid bewerkt (zie kerkgeschiedenis).

Ze gaat een zelfstandige theologische rol spelen, komt vooral tot uitdrukking in het Magnificat.

In die woorden groeit ze uit van een passieve vrouw naar

een aktieve, die samenwerkt met God. Symbool van kerk.

Boek Handelingen ook door Lucas geschreven. In Hand. 1 vinden we haar op het Pinksterfeest tussen de apostelen.

Bron van Marialeer in Lucastraditie.

Bedenken als je een verhaal gaat lezen: wie heeft het geschreven.

Evangelist Mattheus was een Jood.

Evangelist Lucas niet, volgens de traditie zou hij afkomstig zijn uit Antiochië in Syrië en van heidense afkomst. Hij was een geleerd man en waarschijnlijk arts van beroep. Lucas is evenals Marcus een van de twee evangelisten die niet behoorden tot de kring van de twaalf apostelen. Hij was een vriend en metgezel van Paulus, die hij op zijn tweede en derde zendingsreis vergezelde.

Betekenis maagdelijke geboorte

Mannen uit wondergeboortes worden helden van Israël: Izaäk, Samuël, Simson – toch man biologische factor.

Hele theorie: Maria heel jong, voor menstruatie, maagdelijke geboorte (rabbijnen)

Kon toch Jozef een biologische rol hebben gespeeld.

Paar oud. Chr. Tradities die dit geloven.

Jozef terug in geboorteregister van Mattheus.

Zelfs: Hij is niet goed wijs (Marc 3: 21)

Jezus' verkondiging: negatief t.o.v. zijn familie. Zij die behouden willen worden, moeten bereid moeten zijn conflicten aan te gaan met ouders, broers, zuster en echtgenoot, hun familie te verlaten om zich bij de gemeenschap v.d. gelovigen te voegen.

'Gezegend de schoot die u gedragen heeft en de borsten die u hebben gezoogd.'

Jezus: 'Gezegend, die het woord Gods horen en bewaren' (Luk 11: 27, 28)

Synoptische evangeliën, Maria niet bij het kruis, niet bij de opstandingsverhalen. Wél de vrouwelijke discipel Maria Magdalena, Salomé en Maria de moeder van Jacobus de Jongere, die de openbaring van de opstanding meemaken.

Jezus moeder en broers schijnen ongelovigen tijdens zijn leven: Dus ook Lucas niet!

Later Paulus en Handelingen bij zijn dood of daarna gaan geloven (Hand.: Moeder, broers, apostelen en vrouwelijke discipelen aanwezig in de bovenkamer bij het Pinksterfeest).

Hier verdwijnt Maria uit de geschiedenis.

Johannes

2:1-11 Kana – Maria, bestraft Jezus. Bij het kruis met haar zuster en Maria van Magdala, steken Maria niet in de hoogte.

Maria niet bij opstanding, Maria van Magdala, intieme figuur met Jezus.

Pas in de kerktraditie krijgt Jezus een vrouw aan zijn zijde die hem begrijpt en trouw blijft, die speciaal met hem samenwerkt in het heilsdrama: Maria.

Eigenlijk wordt Maria van Magdala door de kerk vervangen door Maria de moeder.

Waarom?

Maria is een passend model voor de christelijke maagd en de christelijke moeder, Zie de legende van Anna en Joachim.

Beeld van Lucas wordt door de kerk uitgewerkt. Moederliefde is een veilige liefde. In een tijd

dat sexuele liefde in een negatief licht komt te staan.
Deze feiten moeten ons vraagtekens doen zetten bij de traditie van Maria, de moeder van Jezus, als de vrouw die 'de kerk' het best vertegenwoordigt.

Onze Zoete Lieve Vrouw

Nu bij het derde spoor beland: 'Onze Zoete Lieve Vrouw' van Den Bosch.

In 1380 is het Mariabeeld aan het vuur ontruikt. Maria als oud vuil. Ik lees in het al eerder genoemde boekje een lange lijst van wonderen en straffen die de Zoete Moeder in de loop van de eeuwen zijn toegedicht. Van heinde en ver zijn er pelgrims gekomen om kleine en grote wensen voor de Zoete Moeder neer te leggen. De oorsprong van de Ommegang, de wonderlijke genezing van de pest.

In de godsdienstoorlog van de zestiende eeuw, die de Nederlanden tientallen jaren teistert, wordt het geliefde beeld naar Antwerpen gebracht. Pas 220 jaar later komt het terug naar Den Bosch.

Maria is opnieuw in haar kapel een toeverlaat en steun in allerlei menselijke emoties.

En de Zoete Lieve Moeder staat er nog steeds. Ze blijft haar aantrekkingskracht voor tallozen houden, getuige het lied dat de pelgrims zingen op weg naar de stad.

Nu kom ik terug bij de vraag waarmee ik mijn inleiding begon:

Wat heeft de Zoete Lieve Vrouw van Den Bosch te maken met Maria de Moeder van Jezus?

Welk beeld vertegenwoordigt zij?

Wie zien de bezoekers en de pelgrims in haar?

Wie is zij voor onszelf?

Een legende?

Of is zij de vrouw van het strijdlid in de bijbel, die God smeekt dat Hij de verdrukten verhoogt?

Kan deze Zoete Moeder ons, de bezoekers inspireren tot een meer evangelische houding?

Ik wens u toe, dat u in de komende maanden en vooral in de Mariamaand vruchtbaar met deze vragen bezig mag zijn.

Lieve Vrouwe, hoor gunstig
onze smekingen aan.
O, Gij kunt op dit feesttij
toch de bede niet versmaen
van de honderden kind'ren
uit de stad, U zo waard
die Gij, Moeder, vol eerbied
om Uw troon ziet geschaard.

Sla Uw ogen, o liefste
goedertierenste Vrouw
op Uw kind'ren, zij bleven
U o Moeder getrouw.
Het geloof hunner vaad'ren
hielden z' altoos in eer;
voor Uw wonderbeeld knielden
zij vertrouwwol temeer.

O Maria, o zoetste,
o beminlijkste Maagd,
o Gij Moeder, wie nimmer
tevergeefs wordt gevraagd.
Wees een schutsvrouw den Bisschop
die Uw kind'ren geleidt,
die talenten en krachten
aan Uw eer heeft gewijd.

O Maria, o Zoete
Lieve Vrouw dezer stad,
Gij waart altoos haar glorie
en haar dierbaarste schat.
Geef, dat z' immer beware
het aloude geloof,
ach gedoog niet, o Moeder,
dat men't ooit haar ontroov'.